

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de leeswijzer, waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

Grutto (*Limosa limosa*) A156

1. Status

Niet in Bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogel zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn. Voor Natura 2000 alleen relevant als niet-broedvogel.

2. Kenschets

Beschrijving: De grutto is een grote steltloper die broedt in vochtig grasland. In Nederland broedden in 2004 naar schatting 62.000 paar, nog maar de helft van het aantal in de jaren zeventig. De aantallen van de grutto's zijn in ons land verreweg het grootst in maart, en ook in april aanzienlijk groot. Dan trekken grutto's die broeden in meer noordelijke streken, o.a. in Denemarken, Duitsland en IJsland, door Nederland. Kleine aantallen IJslandse grutto's overwinteren in Nederland, terwijl in recente jaren steeds grotere aantallen doortrekkers van de IJslandse populatie in het voorjaar in ons land pleisteren. Onze Nederlandse broedvogels overwinteren in Afrika (Senegal, Mali).

Relatief belang binnen Europa: De staat van instandhouding van de grutto in de Europese Unie is volgens 'BirdLife' ongunstig. De broedgebieden van de in de Europese Unie verblijvende grutto's liggen op IJsland (ondersoort *L. l. islandica*) en in de gematigde klimaatszone van Europa (*L. l. limosa*). Bij *Limosa limosa* worden twee populaties onderscheiden. De voor Nederland relevante West-Europese populatie wordt geschat op 170.000 vogels. Hiervan verblijft 80% korte of langere tijd in Nederland. De in Nederland overwinterende aantallen IJslandse grutto's *L.l.islandica* (max. 240) vormen maar een klein deel van de totale populatie van deze in aantal toenemende ondersoort (35.000 vogels). De recent sterk toegenomen aantallen IJslandse pleisteraars in maart-april (3.000-3.500 vogels in 2001 en 6.800-9.800 in 2002) zijn in internationaal opzicht wel van belang: het betreft 19-28% van de totale IJslandse populatie.

3. Ecologische vereisten

Leefgebied: De grutto foerageert buiten de broedtijd vooral in open natte en vochtige gebieden. Grutto's zoeken hun voedsel zowel in moerassen en ondiepe meren als in overstroomde graslanden, bijvoorbeeld in boezemlanden en uiterwaarden. Ze gebruiken zowel voor als na het broedseizoen ondiepe wateren in dergelijke gebieden als gemeenschappelijke slaapplekken. Soms zijn rust/slaapplekken en voedselgebied echter tientallen kilometers van elkaar gescheiden. Grutto's in estuariene gebieden zijn meestal IJslandse vogels. De IJslandse ondersoort wordt tijdens de voorjaarstrek ook wel in het binnenland waargenomen, in 'wetlands' en langs rivieren.

Voedsel: De grutto eet voornamelijk op kleine ongewervelden. In graslanden voedt hij zich vooral met regenwormen, larven van langpootmuggen (emelten) en muggenlarven; in moerassen overwegend met muggenlarven en aasgarnalen. De overwinterende IJslandse grutto's foerageren op het wad vermoedelijk op wadpieren, zeeduidendpoten en kleine schelpdieren.

Rust: De grutto's zijn gevoelig voor verstoring, vooral als ze zich concentreren op gemeenschappelijke slaapplekken. Vooral verstoring door recreatie, door lichtbronnen en werkzaamheden vormt een bedreiging. Voedselgebieden worden ook aangetast door verminderde openheid als gevolg van oprukkende infrastructuur, bebouwing en windmolenparken.

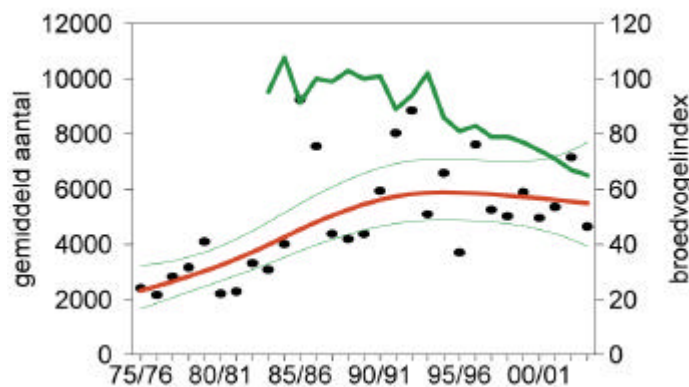
4. Huidig voorkomen

De grutto's als niet-broedvogel komen verspreid over heel laag-Nederland voor. Er zijn daarbij belangrijke concentratiegebieden, onder meer langs de IJssel, de IJsselmeerkust en in de Zwarte en Witte Brekken bij Sneek. In de wintermaanden (september-januari) concentreren enkele honderden IJlandse grutto's zich in het zuidwesten, met name langs de Westerschelde. De doortrek van IJlandse grutto's in maart-april heeft een ruimere verspreiding. Dan komen aanzienlijke aantallen van die populatie in het rivierengebied voor, vooral langs de IJssel, en ook langs de Waddenkust (Wieringen).

5. Beoordeling landelijk gunstige staat van instandhouding

Trends in Nederland: De langjarige landelijke ontwikkeling is toename tussen midden jaren zeventig en eind jaren tachtig, gevolgd door stabilisatie. Dat laatste geeft een te positief beeld. Zie onder 'Recente ontwikkelingen'.

Het is onduidelijk of de aantallen in de rui- en opvetperiode van de populatie in de (na)zomer zijn veranderd. In de jaren 1970 en 1980 werden tienduizenden pleisterende grutto's in de Oostvaardersplassen aangetroffen. Dat zijn er nu slechts enkele duizenden. Uit terugmeldingen van geringde vogels blijkt dat een deel van de grutto's al vroeg in het seizoen (juni-juli) wegtrekt naar Zuid-Europa maar of dat thans vaker gebeurt dan voorheen is onduidelijk.

Aantalsontwikkeling grutto als niet-broedvogel (• en rode lijn) en als broedvogel (groene lijn)

Recente ontwikkelingen: De Nederlandse populatie van de grutto als niet-broedvogel laat sinds 1981 (1981-2003) een matige toename zien. Over de periode 1995-2003 is de populatie stabiel. Deze gegevens uit het Watervogelmeetnet zijn echter niet representatief voor Nederland. De broedpopulatie in Nederland neemt af. De aantallen van de als niet-broedvogel in Nederland verblijvende grutto's (*L. l. limosa*) zullen waarschijnlijk in belangrijke mate samenhangen met de aantallen van de eigen broedpopulatie, die sinds 1990 met 30 % is afgenomen. De discrepantie kan verklaard worden uit concentratie van de overgebleven grutto's in geschikte natte gebieden binnen het Watervogelmeetnet. Verder wordt een deel van een afname van de in ons land broedende grutto's gemaskeerd in een aantallen niet-broedvogels door een toename van hier pleisterende IJlandse grutto's (*L. l. islandica*). De aantallen IJlandse doortrekkers in maart-april zijn sinds het midden van de jaren 1990 sterk toegenomen. De aantallen in Nederland overwinterende IJlandse grutto's vertonen na 1981 geen positieve of negatieve trend.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: matig ongunstig
Een aantal pleisterplaatsen heeft zijn betekenis verloren.

Beoordelingsaspect populatie: zeer ongunstig
De populatie grutto's buiten de broedtijd (niet-broedvogel) bestaat voor een groot deel uit onze eigen broedvogels. Het broedsucces is veel lager dan de gunstige referentie.

Beoordelingsaspect leefgebied: matig ongunstig

Er zijn problemen met de kwaliteit van het leefgebied van de grutto als niet-broedvogel. Ze zijn niet zo ernstig en het op lange termijn voortbestaan van de grutto in Nederland is niet in gevaar. Daarom is het leefgebied beoordeeld als matig ongunstig, niet als zeer ongunstig.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: matig ongunstig.

Nederland vormde altijd het bolwerk van de Europese populatie van *L.l.limosa*. De snelle achteruitgang in de afgelopen decennia dreigt daar echter een einde aan te maken. Ontwikkelingen die deze achteruitgang veroorzaken lijken de komende tijd onverminderd door te gaan. Het gaat vooral om verlies en dichtslibben van het open graslandlandschap, ontwatering en intensivering van graslandgebruik.

Landelijke instandhoudingsdoelstelling: Uitbreiding omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 6000 vogels (seizoensgemiddelde).

Streefbeeld bij de landelijke instandhoudingsdoelstelling: Een gunstige staat van instandhouding van de grutto heeft een seizoensgemiddelde van 6.000 grutto's nodig binnen de gebieden van het Watervogelmeetnet (dit is de draagkrachtschatting ervan). Op landelijk niveau komt het gewenste seizoensgemiddelde neer op 25.000 grutto's.

Oordeel: zeer ongunstig

Beoordeling Staat van Instandhouding		
Aspect	1981	2004
Verspreiding	gunstig	Matig ongunstig
Populatie	gunstig	zeer ongunstig
Leefgebied	gunstig	Matig ongunstig
Toekomst	?	Matig ongunstig
Eindoordeel	gunstig	zeer ongunstig

6. Bronnen

- Castelijns H. 1994. Grutto en Kemphaan overwinteren in toenemende mate in Zeeuws-Vlaanderen. *Limosa* 67: 113-115.
- Cayford J. 1993. Wader disturbance: a theoretical overview. *Wader Study Group Bull.* 68 (Supplement): 3-5.
- Clemens T. & Lammen C. 1995. Windkraftanlagen und Rastplätze von Küstenvögeln -ein Nutzungskonflikt. *Seevögel* 16: 34-38.
- Gerritsen G.J. & Tijssen W. 2003. De betekenis van Nederland als pleisterplaats voor IJslandse Grutto's *Limosa limosa islandica* tijdens de voorjaarstrek in 2001 en 2002. *Limosa* 76: 103-108.
- Schreiber M. 2000. Windkraftanlagen als Störquellen für Gastvögel. *In: Winkelbrandt A., Bless R., Herbert M., Kröger K., Merck T., Netz-Gerten B., Schiller J., Schubert S. & Schweppe-Kraft B. (eds), Empfehlungen des Bundesamtes für Naturschutz zu naturschutzverträglichen Windkraftanlagen.* Bundesamt für Naturschutz, Bonn-Bad Godesberg.